

TÜRKİYE'NİN RUSYA, HAZAR, ORTADOĞU VE HATTA AFRİKAYI DÜŞÜNMESİ GEREKİYOR

Enerji öncelikleri tanımlanmalı

Doç. Dr. Mıtat ÇELİKPALA
Kadir Has Üniv. Uluslararası İlişkiler Böl.

Enerji, gündelik hayatımızda yer etmiş durumda. Üretici, tüketici ya da "geçiş ülkesi" olsun her devlet; güvenlik, ekonomi ve dış politika gibi enerji konusunda da planlı davranmaya çalışıyor. Ekonomik büyüme enerjiye olan talebi ve maliyetleri artırıyor. Enerjiyi planlamak artık varlığını sürdürme koşullarından biri.

AB, üye ülkelerin enerji ihtiyaçlarını belirlemek ve ortak bir enerji politikası tanımlama yönünde çalışıyor. Enerji ihracatçısı Rusya, OPEC ve sisteme yeni giren Azerbaycan, Kazakistan ile Türkmenistan gibi ülkeler ise kendi pozisyonlarını güçlendirme çabasındalar. Afrika, Çin gibi büyük tüketicilerle bağlantıları ve ABD'nin petrol ihtiyacını karşılayan ana alanlardan biri olarak öne çıkıyor. Büyük bir tüketici ve geçiş ülkesi konumundaki Türkiye'nin izlediği politikalar dikkatle izleniyor.

AB'nin yaklaşımı

Avrupa Komisyonu'nun geçtiğimiz günlerde açıkladığı "Enerji 2020" planının, üye ülkeleri enerji tedarikçileriyle yaşanan sorunlara karşı koruması bekleniyor.

Plan, AB'nin Rusya ve Türkiye gibi ülkelerle ilişkilerine piyasadaki ağırlığını dengeli ve etkili bir şekilde yansıtmasını, ülkelerin tek başına hareket etmeleri engellenerek uygun fiyata, güvenli ve sürekli enerji sağlanmasını öngörüyor.

Üretici ve tüketici her ülkenin enerji alanında bir yaklaşımı var. AB, Rusya ile ilişkileri ve hedefleri bulunan Türkiye'nin vizyonunu genişletmesi kaçınılmaz. Aksi durumda, kendi politikası bir başka ülkenin enerji politikasının alt unsuru olabilir ya da farklı aktörlerin öncelikleri arasında kaybolabilir.

Plan, petrol ve doğalgaza bağımlılığın azaltılmasını, kaynakların çeşitlendirilmesini içeriyor. Rusya'ya karşı pazarlık gücünü geliştirmek amacıyla Orta Asya ve Hazar kaynakları asli alternatif olarak değerlendiriliyor, Türkiye, Gürcistan ve Mağrip ülkeleriyle yeni işbirlikleri öngörülüyor.

Yeni strateji, kaynak ülkelerin yanı sıra Türkiye gibi geçiş ülkelerini doğrudan etkileyecek. Uygulanabilirliğinin kilit noktası, bu ülkelerle güçlü ortak girişimlerde bulunulmasından ve sürdürülmesinden geç-

zeyindeki dış bağımlılığı aşağı çekmek istiyor. Doğalgazda 2015 yılına kadar tek kaynağa bağımlılığı yüzde 50'lerin altına indirmek de planlar arasında yer alıyor.

Petrol ve doğalgaz rezervlerinin yüzde 72'si çevresindeki ülkelerde bulunan Türkiye, bunu kaynaklarını çeşitlendirmek ve geçiş ülkesi olmak için de değerlendirmek istiyor. Bu kapsamda, Türkiye-Yunanistan-İtalya, Türkiye-Suriye, Irak-Türkiye, Türkmenistan-Türkiye, Katar-Türkiye, Türkiye-İsrail Çoklu Boru Hattı, Mavi Akım 2, Samsun-Ceyhan, Güney Akım gibi projeleri gündeminde tutuyor.

Yine Ceyhan'a gelen petrolün iki katına çıkarılması, Ceyhan'ın rafineri, petrokimya tesisleri ve LNG ihracat merkezi olması öngörülüyor.

Rusya'nın hedefleri

Rusya dünyanın en büyük petrol ve doğal gaz üreticisi ve ihracatçısı. Türkiye'nin yanı sıra AB, Çin ve Japonya gibi ülkelerle enerji merkezli ilişkilerin devamı ve

Rusya'nın merkezi konumunun devam ettirilmesi, Rusya'nın hem enerji hem de dış politika önceliği. Rusya'nın, Ukrayna gibi geçiş ülkeleriyle yaşadığı sorunları ortadan kaldırmak için alternatif hat inşası konusunda Almanya ve Türkiye gibi aktörlerle işbirliği arayışı sürüyor.

Daha fazla gelir ve teknoloji ihtiyacı Rusya'yı Batılı aktörlere bağımlı hale getiriyor. Moskova'nın alternatif hatlarının önüne geçme, üreticilerle-tüketiciler arasında kendini tek aktör konumuna taşıma anlayışı AB ile Rusya'yı başlangıçta üstü örtülü bir mücadele-

ye çekebilir. Sonuç vermeyen herkese evet deme ve işbirliği yapma söylemi Rusya'ya olan güveni sarsabilir. Rusya'nın, pazara yeni aktörleri sokmak istememesi ve Avrupa'daki dağıtım şirketlerini ele geçirme politikaları da sorun olarak ortada duruyor. Bu çerçevede Türkiye'nin enerji politikasının Rusya ve AB ile ilişkilerde sorunlar yaratması beklenebilir. Tarafların sessizce de olsa bir rekabet içinde oldukları açık.

ABD'nin öncelikleri

Rusya ve Hazar petrol ve doğalgazına ihtiyaç duymasa da küresel oyunun şekillendirici ana aktörü kimliğiyle ABD oyunun içinde. Rusya ile yaşanan gerginlik, enerji zengini eski Sovyet ülkelerin Rusya'dan bağımsızlaştırılması gibi konular, ABD'nin Rusya ve enerji konularına daha çok güvenlik perspektifinden yaklaşığını göstermektedir. ABD'nin Irak'taki politikaları, Afganistan bağlantısıyla Orta Asya'daki dengelere doğrudan etki etmesi, İran ile yaşanan gerginlik ve yaptırım politikalarının sonuçları, dünya enerji dengelerine ve stratejilerine etki ediyor.

Irak'ın enerji pazarı dışında kalması, İran'ın doğalgaz piyasasına yeni projelerle girememesi bölgedeki enerji oyunun şekillenmesinde belirleyici oluyor. ABD'nin yaklaşımı, İran doğalgazının piyasaya girmesinin önüne geçiyor (ki Rusya'nın ABD'nin İran politikasına bakışındaki politika değişikliği bu çerçevede analiz edilebilir) ve meseleyi güvenlik konusuyla birleştirerek içinden çıkılmasını zorlaştırıyor.

Türkiye'ye öneriler

Küresel gelişmeler ile Türkiye'nin enerji, güvenlik ve dış politikaları bir arada değerlendirildiğinde, enerji konusunun Türkiye açısından hayati konulardan biri olduğu rahatlıkla görülmektedir. Müzakereler yürüten Türkiye ile AB arasındaki gelişmelerin enerji politikalarına yansımaları, AB ile enerji alanında nasıl bir ilişki kurulacağı, bunun Türkiye'nin başta Rusya olmak üzere AB, Ortadoğu ve Hazar bölgesi ülkeleriyle bağlantılarına ve Türk-Amerikan ilişkilerine ne gibi yansımaları olacağı geniş perspektifli bakış zorunlu kıyor. Çok boyutlu ortaklığın üst seviyeye çıktığı Türkiye-Rusya ilişkilerinin enerji merkezli olduğu da unutulmamalı. Bu ilişki her ne kadar Türkiye açısından dezavantajlı bir durum yaratmış olsa da kısa vadede alternatifi yok. Ortadoğu'daki karmaşanın ve Hazar havzasındaki anlaşmazlıkların çözülmesi, alternatif ve yeni projeleri mümkün kılabilir. Dikkat edilmesi gereken ve geçiş ülkesi olma politikasından daha hassas olan, Türkiye'nin kendi kaynaklarını kullanmasının yanı sıra Türkiye'nin kendi enerji ihtiyacının karşılanmasında çeşitlendirmenin sağlanmasıdır. AB, Rusya, İran, Irak ya da Hazar havzası ile entegre bir süreç yürütmeye çalışılırken Türkiye'nin kendi önceliklerinin tanımlanması zorunludur. Aksi takdirde Türkiye'nin enerji politikası bir diğer aktörün enerji politikasının bir alt unsuru durumunda kalabilir ve birbiriyle rekabet eden farklı aktörlerin öncelikleri arasında kaybolabilir. Yapılması gereken Rusya, Hazar, Orta Doğu ve hatta Afrika gibi daha farklı alt unsurları da dikkate alan geniş bir vizyonla hareket edilmesidir.

